

**Київський національний торговельно-економічний університет
Вінницький торговельно-економічний інститут
Кафедра менеджменту та адміністрування**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

«Формування інституційного механізму збереження культурної спадщини в
Україні»

(за матеріалами Чинадіївської селищної ради,
Мукачівського району, Закарпатської області)

Здобувача вищої освіти
II курсу, групи ПУА-213(м),
спеціальності 281 «Публічне
управління та адміністрування»
освітньої програми «Публічне
управління та адміністрування»
заочної форми навчання

Козара
Віталія
Ярославовича

Науковий керівник
к.е.н., доцент

Махначова
Наталія
Михайлівна

Гарант освітньої програми
к.н.держ.упр., доцент

Ніколіна
Ірина
Іванівна

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ІНСТИТУЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ ЗБЕРЕЖЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ В УКРАЇНІ	6
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ІНСТИТУЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ ЗБЕРЕЖЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ У ЧИНАДІЇВСЬКІЙ СЕЛИЩНІЙ РАДІ МУКАЧІВСЬКОГО РАЙОНУ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ	16
2.1. Організаційна характеристика та основні завдання Чинадіївської селищної ради Мукачівського району Закарпатської області	16
2.2. Аналіз чинників	24
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ІНСТИТУЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ ЗБЕРЕЖЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ В УКРАЇНІ	28
3.1. Застосування кращих закордонних практик	28
3.2. Приватно-громадське партнерство як сучасний підхід до збереження культурної спадщини в Україні в Чинадіївській громаді Мукачівського району Закарпатської області	38
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	47
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	51
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність. Культурна спадщина України складається з широкого спектру містобудівних та архітектурних пам'яткових об'єктів. Актуальні проблеми їхнього збереження, реставрації та розвитку зумовлюють необхідність розробки таких інституційних механізмів, які сприятимуть розширенню та деталізації пам'ятко-охоронного законодавства в напрямку збереження культурної спадщини; вдосконаленню стандартів науково-проектної документації; вирішенню соціальних проблем, збільшенню рівня інвестицій та економічного розвитку історичної території. В Україні часто спостерігається неналежне та споживацьке ставлення до культурної спадщини. Формування перспективного майбутнього культурної спадщини України зумовлює необхідність визначення такого плану дій, який передбачає її продуманий, послідовний і гармонійний розвиток. Сучасний спосіб розвитку гуманітарної сфери України зумовлює необхідність одночасності вирішення соціально-економічних проблем та збереження культурної спадщини.

Проблеми збереження та дослідження культурної спадщини аналізували Горбик В.О., Денисенко Г.Г., Скрипник П.І., Опалько Ю.В., Андрес Г.О., Червінський А. І. Досвід збереження культурної спадщини у Великій Британії, США, Канаді проаналізувала Катаргіна Т.І. Юридичні аспекти охорони культурної спадщини розкриті в праці Курило Т.В. «Правова охорона культурної спадщини України». Нормативно-законодавчу базу з питань охорони пам'яток в Україні аналізувала Малишева О.В. У згаданих працях аналізують окремі аспекти та проблематику збереження культурної спадщини. Натомість аналіз проблем збереження культурної спадщини та формування інституційного механізму не стали предметом окремого аналізу.

Гіпотезою дослідження є припущення, що формування інституційного механізму підвищить ефективність співпраці органів публічної влади та громадськості з метою збереження культурних надбань України.

Метою кваліфікаційної роботи є теоретико-методологічне обґрунтування інституційного механізму збереження культурної спадщини в Україні та формування пропозицій його впровадження.

На основі сформованої мети визначаються наступні *завдання кваліфікаційної роботи:*

- систематизувати результати наукових досліджень стосовно формування інституційного механізму збереження культурної спадщини в Україні, порівняти міжнародні документи та вітчизняне законодавство;
- визначити шляхи удосконалення термінології у сфері культурної спадщини та її класифікації;
- проаналізувати організаційну структуру та основні завдання Чинадіївської селищної ради Мукачівського району Закарпатської області;
- виробити рекомендації щодо напрямів удосконалення інституційного механізму збереження культурної спадщини в Чинадіївській селищній раді Мукачівського району Закарпатської області.

Об'єкт дослідження: суспільні відносини, що виникають у процесі збереження культурної спадщини в Україні.

Предмет дослідження: інституційний механізм збереження культурної спадщини в Україні.

Методи дослідження. В дослідженні використані загальнонаукові методи – бібліографічний; емпіричний; порівняльно-історичний; критичного та системного аналізу, абстрагування, індуктивний, порівняльний методи, метод систематизації, узагальнення, класифікації. У підсумку, на основі інтерпретації одержаних результатів було складено рисунки і таблиці, що ілюструють пропозиції та висновки дослідження, відображені у кваліфікаційній роботі.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у виділенні та систематизації переваг, факторів та критеріїв приватно-громадського партнерства як сучасного методу збереження культурної спадщини в Україні.

Інформаційну базу становлять нормативно-правові акти України; аналітична інформація за 2018-2020 р.р., проекти положень, рішення сесій Чинадіївської селищної ради Мукачівського району Закарпатської області. Теоретичною та методологічною основою дослідження є наукові здобутки українських і закордонних вчених з проблематики збереження культурної спадщини, міжнародні документи, ратифіковані Україною.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи. Основні положення кваліфікаційної роботи обговорювалися на Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми ефективного соціально-економічного розвитку України: пошук молодих» (м. Вінниця, ВТЕІ КНТЕУ, 21.04.2021), тема статті «Формування інституційного механізму збереження культурної спадщини в Україні» та VIII Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Менеджмент XXI століття: сучасні моделі, стратегії, технології» (м. Вінниця, ВТЕІ КНТЕУ, 08.10.2021), тема статті «Приватно-громадське партнерство як сучасний підхід до збереження культурної спадщини».

Робота містить 50 сторінок тексту, 4 таблиці та 6 рисунків, 3 додатки. У кваліфікаційній роботі використано 50 літературних джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ІНСТИТУЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ ЗБЕРЕЖЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ В УКРАЇНІ

Конвенція про охорону всесвітньої культурної та природної спадщини, прийнята в Парижі в 1972 році на Генеральній конференції ООН із питань освіти, науки й культури визначає поняття «культурна спадщина», яке широко використовується в літературі й на практиці. Оскільки існує значна кількість різних дефініцій і характеристик спадщини, які визначаються тими цілями й завданнями, що стояли перед дослідниками, почати розглядати їх та аналізувати логічно з тлумачення терміна «культурна спадщина», наведеного в ст. 1 вищезазначеної Конвенції, згідно з якою вона класифікована за трьома категоріями:

« – пам'ятки: твори архітектури, монументальної скульптури й живопису, елементи та структури археологічного характеру, написи, печери та групи елементів, які мають видатну універсальну цінність із точки зору історії, мистецтва чи науки;

– ансамблі: групи ізольованих чи об'єднаних будівель, архітектура, єдність чи зв'язок із пейзажем яких є видатною універсальною цінністю з точки зору історії, мистецтва чи науки;

– визначні місця: твори людини або спільні витвори людини й природи, а також зони, включаючи археологічні визначні місця, що є універсальною цінністю з точки зору історії, естетики, етнології чи антропології» [41].

Хоча ця дефініція визначає склад культурної спадщини й у той же час ілюструє тенденцію переходу від вивчення поодиноких пам'яток до їхніх комплексів, вона в цілому не відображає належним чином ролі й місця спадщини в сучасному світі.

Є.В. Євдокимова, в свою чергу, зазначає, що здатність мати спадщину – це одна з властивостей території, цінність якої визначається щільністю пам'яток, особливостями їхньої територіальної диференціації [34].

У сучасному розумінні збалансований розвиток – це складна система, що включає не тільки екологічні, а й соціальні, гуманітарні, економічні компоненти. Оскільки культура є невід'ємною складовою цієї системи, то збалансованість суспільного розвитку пов'язують безпосередньо з культурою. Однією з основ збереження культурного капіталу, з одного боку, і потужним інструментом для діалогу культур – з другого, є, безсумнівно, культурна спадщина. Культурна спадщина відіграє особливу роль серед багатьох факторів і умов життя людства протягом усієї його історії. Значимість спадщини для розвитку цивілізації не просто важлива, а визначальна в умовах екологізації та гуманізації сучасного суспільства. Пам'ятки культури підтримують культурну різноманітність світу й роблять істотний внесок у збалансований розвиток країни й людської цивілізації в цілому, що й визначає відповідальність держави за збереження своєї спадщини й передачу її наступним поколінням [23].

Спадщина виконує в новітньому суспільстві безліч сучасних функцій, забезпечуючи тим самим його збалансований розвиток. А.В. Лисицький усі функції, які виконує культурна спадщина, пропонує розділити на три групи: освітню, політичну, економічну (рис. 1.1).

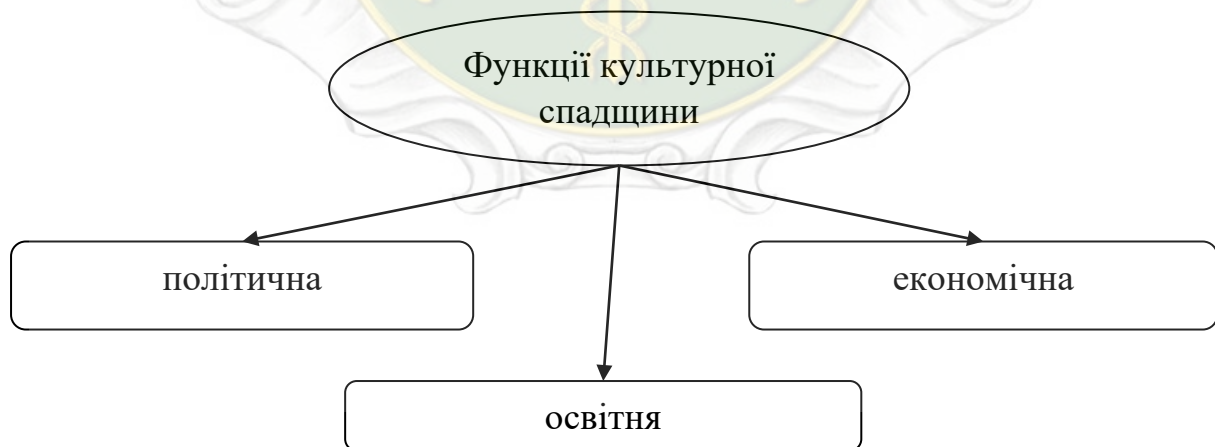

Рисунок 1.1 – Функції культурної спадщини

Освітня функція полягає в задоволенні психологічних потреб не тільки окремої особи, а й суспільства в цілому. Соціальна роль спадщини неоціненна, оскільки вона несе пізнавальне, виховне, наукове й естетичне навантаження. Без культурної спадщини немислиме сучасне життя й нашої країни. Наслідком неврахування освітньої функції є впровадження у свідомість громадян нігілістичного ставлення до історичної спадщини, що призводить до руйнування спадкоємності у зв'язках поколінь, породжує зневагу до природних і культурних цінностей нашої країни та всього світового співтовариства [11].

Як бачимо, існує досить багато класифікацій та елементів культурної спадщини. Залежно від особливостей об'єкти і явища спадщини мають різні форми, що зображено на рисунку 1.2.

Рисунок 1.2 – Компонентна структура культурної спадщини

Кожен подорожуючий маленькими містечками Польщі, Чехії або іншої країни, із задоволенням відзначає затишок, мальовничість та самобутність кожного з них. Охайні та дбайливо доглянуті ратуші, млини, житлові квартали, комплекси площ, канали і мости стають «геніями місця», зберігаючи для мешканців та гостей видимі та живі традиції, непідвладні корозії часу. Але чому ж в Україні ситуація відмінна? Невже розуміння важливості матеріального спадку та історичного середовища міст, в яких ми живемо, нам недоступне?

В Україні чомусь вважається, що цінність історичного будинку, району, міста є самозрозумілою та не вимагає пояснення. Якщо фахівці сказали, що об'єкт цінний, то цьому мають вірити всі, а от чому він цінний, для кого він цінний і що з того пересічному жителю – питання другорядне [37].

Державне управління у сфері охорони культурної спадщини представлено наступним чином (рис. 1.3).

Рисунок 1.3 – Державне управління у сфері охорони культурної спадщини

Класифікація об'єктів культурної спадщини за видами зображена на рисунку 1.4.

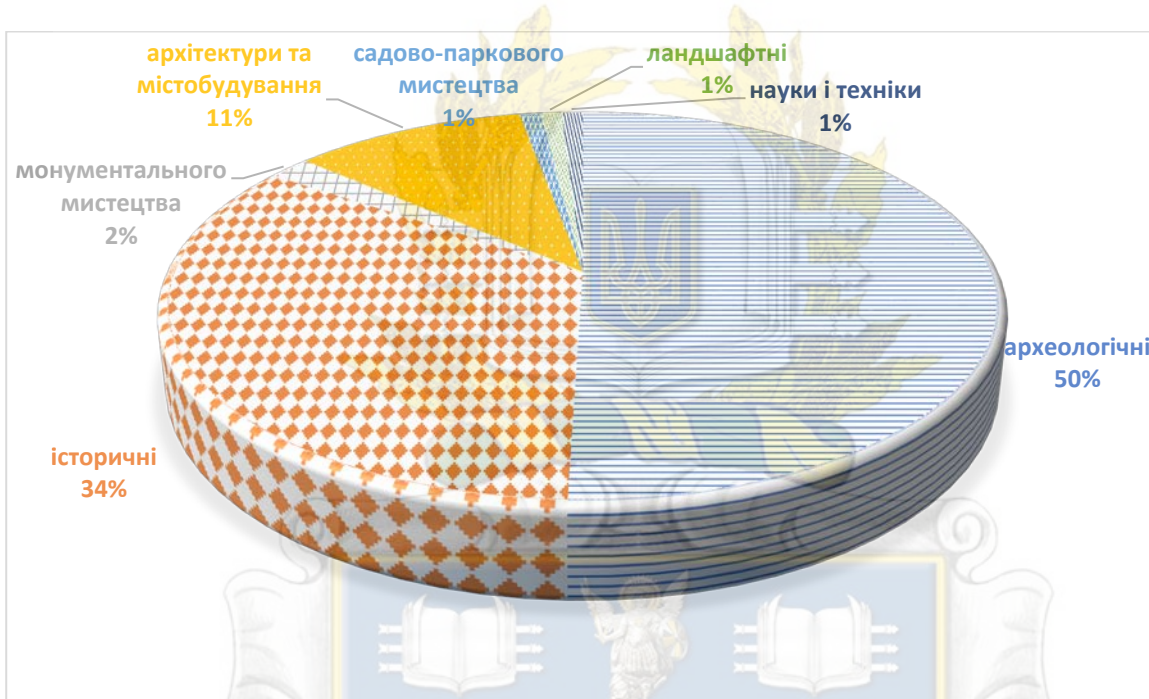

Рисунок 1.4 – Класифікація об'єктів культурної спадщини за видами

В останні роки в Україні набуває популярності внутрішній туризм. Безліч агенцій влаштовують тури вихідного дня або просто одноденні подорожі до визначних місць. Українці радо відвідують історичні місцевості, музеї, купують сувеніри та готові вкладати кошти у місцеву економіку, побудовану на туристичній привабливості історичних маєтків, фортець та парків. Вирішення інфраструктурних проблем (неполагоджені дороги, відсутність якісного туристичного продукту, прийнятеного готелю та кафе тощо) має не лише сприяти соціально-економічному розвитку населеного місця, а й стати запорукою сталого розвитку тих самих об'єктів культурної спадщини.

Туристична привабливість пам'яток є лише одним з факторів, що визначають їхню економічну цінність. В історичних середмістях завжди більш розвинений малий та середній бізнес, що створює робочі місця та сплачує податки в місцевий бюджет. Сучасний творчий підхід до ведення бізнесу,

креативний клас економіки часто тяжіє до історичних будівель. Відродження старих міських районів із вже прокладеною інфраструктурою дозволяє економити на освоєнні нових територій. Інвесторів теж часто цікавить історичний район або майданчик в історичному центрі. Започаткування податку на нерухомість в Україні, унікальність та цінність історичної нерухомості сприятимуть наповненню місцевих бюджетів. Історичні публічні простори (майдани, вулиці, сквери) найчастіше слугують місцем проведення і концертів, і ярмарків. Нарешті, бізнес-інкубатори найчастіше обирають для себе автентичні споруди та місця з історією [23].

Історичні місцевості неначе мають власну особистість. Адже будинки тут так само важливі, як і люди. Компактність забудови, комфортний для людей масштаб споруд, співвимірність вуличного простору – сприяють інтенсивності спілкування. Саме тому в історичних районах найбільш вигідно відкривати власний бізнес, саме тому найбільш організовані і активні громади існують саме тут. Потужна і добре скоординована громада здатна піклуватись про свій район, підтримувати окремих членів, організовувати спільні та відкриті для всіх заходи, зрештою, забезпечувати належний стан історичного кварталу або будинку без залучення сторонніх коштів [45].

Історичні місця є запорукою сталого розвитку. З точки зору екології, найбільш «зеленим» будинком є той, що вже побудований. Що мається на увазі? Якщо будинок вже побудований, то немає потреби у шкідливому виробництві і транспортуванні будівельних матеріалів; немає потреби в освоєнні нових природних або сільськогосподарських земель; історичні будівлі споживають менше енергії та мають менше викидів; історичні будівлі, як правило, зведені з природних матеріалів, а отже мають менше негативного впливу на довкілля; історичні райони більш щільні, орієнтовані на пішоходів, а отже проблеми з використанням авто та шкідливих викидів можна уникнути.

Історичні місця відображають нашу громадську, національну, державну ідентичність. Історичний спадок віддзеркалює культурний код та самобутність

всієї нації, окремого регіону, міста, місцевості. Державна культурна політика значною мірою є питанням стратегічної ваги, що безпосередньо впливає на безпеку та незалежність нашої держави. Історична архітектура та традиційне міське середовище формує уявлення про гармонію та естетичні смаки багатьох поколінь, програмує життєвий уклад, традиції та світогляд майбутніх українців. Самоідентифікація нації спирається на історичні здобутки, сприймаючи, переосмислюючи та транслюючи їх у майбутнє, тим самим досягаючи безперервності і спадкоємності побутування країни, спільноти, родини [50].

Звернення до минулого, до пам'яті, втіленої у матеріальній структурі – образах архітектурних споруд та історичних місць, має потужний освітній та творчий потенціал. Вчитися та винаходити нове – найлегше у історико-культурних осередках, формувати образ історичного героя – найкраще, відвідуючи його помешкання, розуміти формування окремих історичних явищ та менталітету – найпростіше, подорожуючи визначними місцями країни, зрештою, зрозуміти втрату та смуток цілого народу – найглибше можна лише на місці трагедії.

Таким чином, пам'ятки архітектури і містобудування найчастіше пов'язані з такими категоріями як автентичність, історична та художня цінність, репрезентація здобутків творчого генія, зниклої цивілізації, національних меншин. Проте реальна цінність історичної споруди або місцевості може розглядатись у набагато ширшому контексті.

Українським законодавством передбачено чимало механізмів та інструментів юридичного захисту нерухомої культурної спадщини, чи то історичне середмістя, історична споруда, комплекс або пам'ятне місце: історико-архітектурні опорні плани, зони охорони різних режимів, облік та наукова реставрація пам'яток. Проте донині в Україні не розроблено сталої моделі збереження історико-архітектурної спадщини. Існуючі норми мають характер примусу, жорсткого контролю та покарання за невиконання, що не

сприяє заохоченню та стимулюванню недержавних ініціатив. В умовах непланової економіки, існування різних форм власності, не варто очікувати, що держава повністю візьме на себе забезпечення ресурсної бази збереження і реставрації пам'яток та визначних місць. Українське законодавство практично не має відповіді на питання щодо узгодження пам'яткоохоронних вимог та права приватної власності. Країні бракує успішного досвіду приватної ініціативи або приватно-громадського партнерства у підтримці пам'яткоохоронної діяльності. Тож постає питання про створення умов та можливостей для зацікавлення і залучення різних учасників у збереження культурного надбання, про формування середовища заохочення взаємовигідної співпраці усіх зацікавлених сторін [46].

Зацікавленість уряду України у культурній політиці (в тому числі охороні культурної спадщини) різко скорочується. Бюджетні витрати на заходи зі збереження культурної спадщини знизились орієнтовно на 52% (з урахуванням інфляції) за останні п'ять років. Державна політика децентралізації та дерегуляції почасти віддзеркалена у проекті Закону України «Про охорону та збереження нерухомої культурної спадщини України». Проект зазнав нищівної критики зі сторони фахівців. Існуюча система державного контролю нищиться, значний обсяг функцій передається на місця, які здебільшого неспроможні ці функції виконувати через відсутність ресурсів (коштів, кадрів, фахового знання тощо). Тобто, урядовий механізм збереження культурної спадщини поступово занепадає, залишаючи вакуум у сфері управління культурною спадщиною та створюючи загрозливу ситуацію для всієї системи [12].

Занедбання культурних споруд та агресивне нове будівництво в історичних зонах спровокували вибух активності громадських організацій та недержавних установ в основних історичних центрах. Ситуація є ще більш складною у малих та середніх населених пунктах. Оскільки за останні роки суттєво зросла кількість пам'яток та об'єктів культурної спадщини, що мають статус надбання національного або місцевого значення та розташовані в

історичних частинах або охоронних зонах історичних міст, потреба у налагодженні співпраці між власниками, фахівцями з охорони культурної спадщини, громадським сектором та державними інституціями стає нагальною необхідністю [22].

Часто громадські протести є єдиним можливим шляхом зупинення руйнації історико-архітектурних об'єктів. Проте такий підхід може гарантувати безпеку існування пам'ятки лише на короткий час. Декілька спроб конструктивного діалогу між недержавними організаціями, муніципальними та урядовими інституціями зазнали невдач через взаємну недовіру, розчарування та відсутність дієвого механізму співпраці з метою досягнення довготривалого стійкого розвитку історичних місць.

Протилежною стороною активності громад є байдужість, навіть агресивне несприйняття спадку. Відсутність інформації про цінність історичного будинку, середмістя, району, відсутність комунікації, ігнорування громади у розробленні програм збереження та функціональної адаптації пам'яток є причиною інертного ставлення населення до своєї матеріальної історії. Відсутність фінансування та звичка до відчаю, розгубленість і відсутність координації у виробленні спільної стратегії є переважною причиною загибелі більшості історичних споруд [21].

Фахівці в галузі збереження культурної спадщини, як то архітектори та інженери, що у минулому працювали лише у державних науково-дослідних та проектних організаціях, з 2013 року отримали право (через систему сертифікування) приватної практики в галузі архітектурної реставрації, що в свою чергу створило можливість приватної фахової ініціативи. Проте основний акцент діяльності залишається сфокусованим на реставрації заради реставрації, а не продуктивному використанні та стійкому розвитку [39].

Окрема складність визначається статусом та значенням статусу «пам'ятки» в законодавчому полі України. В сучасних умовах включення об'єкту культурної спадщини до Державного реєстру та надання йому статусу пам'ятки

часто гарантує лише одне – недоторканність. Пам'яткоохоронці часто не усвідомлюють, що пам'ятка архітектури – це так само і об'єкт нерухомості, який залежить від ринку, що інвестування у пам'ятки пов'язане із підвищеним ризиком і для власника, і для інвестора, що фінансування реставрації має бути виправданим. Реставрувати, скажімо, житловий будинок у відповідності до всіх вимог та норм не лише надто дорого для власників, та ще і дуже довго (дослідження та погодження проектної документації може затягнутись на роки).

Таким чином, у першому розділі ми визначили теоретико-методологічні засади формування інституційного механізму збереження культурної спадщини в Україні. Дійшли висновків, що система заохочень у формуванні та збереженні культурної спадщини практично відсутня, бюрократична тяганина та адміністративний тиск надмірні. Тому пам'ятки часто стоять порожніми. Переважна більшість міжнародних пам'яткоохоронних документів містить припис про те, що основним засобом збереження культурного надбання є його використання. Зрозуміло, що будинок, в якому не мешкають, руйнується найшвидше.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ІНСТИТУЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ ЗБЕРЕЖЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ У ЧИНАДІЇВСЬКІЙ СЕЛИЩНІЙ РАДІ МУКАЧІВСЬКОГО РАЙОНУ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ

2.1. Організаційна характеристика та основні завдання Чинадіївської селищної ради Мукачівського району Закарпатської області

Чинадіївська громада об'єднала 5 сільських та селищних рад. Площа територіальної громади становить 169.3 км², чисельність населення громади складає 14839 осіб. Кількість закладів, що надають первинну медичну допомогу – 5. Так до складу громади ввійшли села Бабичі, Бистриця, Брестів, Вільховиця, Ділок, Дубино, Карпати, Косино, Лецовиця, Обава, Плоскановиця, Синяк, Чабин та селище міського типу Чинадійово.

До 1944 р. Чинадійово звалось Сент-Міклош (місцевий русинсько-український варіант назви – Миколай), мало статус позаштатного містечка Мукачівського повіту (округу) Березького комітату Королівства Угорщини (у складі Австро-Угорської імперії).

Сувора Чинадіївська фортеця з двома кутовими вежами, зі стінами метрової товщини, зведена в XIV столітті бароном Перені (збереглася до нашого часу), з метровою товщиною стін і підземеллями. У 1657 р. польські війська князя Любомирського майже зруйнували фортецю, але вже через 50 років, відбудована твердиня служила резиденцією відомого угорського борця за незалежність Ференца Ракоці II.

Колись фортеця виглядала набагато вражаюче, була оточена глибоким ровом і валами. У 1749 р. навколо фортеці, при правлінні Ференца Башінди, був посаджений гарний парк, від якого майже нічого не залишилося.

За 7 століть відновлювали і перебудовували фортецю багато разів. Найбільш значним змінам піддавалася фортеця в 1734 і 1839 роках, в останні з яких дослідники знайшли в стіні замку замуrowаний скелет. Недалеко від фортеці розташований старовинний готичний греко-католицький костел XIV ст. Своєю грамотою про пожертвування від 10 травня 1387 р. король Сигізмунд подарував маєток королю Петру Перені та його синам – Міклошу, Яношу, Імре – разом із належними йому маєтками.

Сент-Міклош, розташований поруч із галицьким торговим шляхом, почав швидко розвиватися в 15 столітті. До 1456 року він вже мав звання ринкового містечка. У 1572 році король Максиміліан I подарував його графу Францу Франгепану, який, проте, помер незабаром після пожертви, і тим самим село повернулося до королівської скарбниці.

У 1574 році Міхалі Телегді викупив село з королівської скарбниці. Міхалі Телегді мав маєтки в повітах Біхар і Чанад, але вони були конфісковані у нього за його участь у повстанні князя Іштвана Баторі, а потім він оселився тут, і провів тут решту своїх років. Після його смерті його маєтки і замок успадкували його діти. З 1610 року село перейшло у власність Анни Телегді та її чоловіка Іштвана Ньярі, до 1643 року. У 1647 році Крістіна Ньярі стала власником села через свого чоловіка Ласло Естерхазі.

У 1649 році село отримав Жігмонд Лонья, після смерті якого маєток і замок успадкували його вдова, яка була одружена з Ласло Ракоці. Сім'я Ракоці обміняла маєток на 65 000 талерів, тому замок перейшов у власність родини Ракоці аж до 1711 року. У 1722 р. село вже власність короля.

Ервін-Фрідріх Шенборн – представник п'ятого покоління Шенборнів – будує в 1889 році замок Берегвар, який декілька разів потім перебудовувався. Останній з династії Шенборнів – граф Георг-Ервін фон Шенборн-Бухгейм – в 1944 році залишив замок Берегвар і повернувся в Австрію. З 1945 року прилаторичні ліси перейшли у власність держави, а землі передано малоземельним та безземельним селянам, які потім перейшли колгоспам. На

базі мисливського замку відкрито санаторій «Карпати». Так закінчилась династія Шенборнів на Закарпатті.

На рисунку 2.1. зображено апарат управління та склад виконавчого комітету Чинадіївської селищної ради.

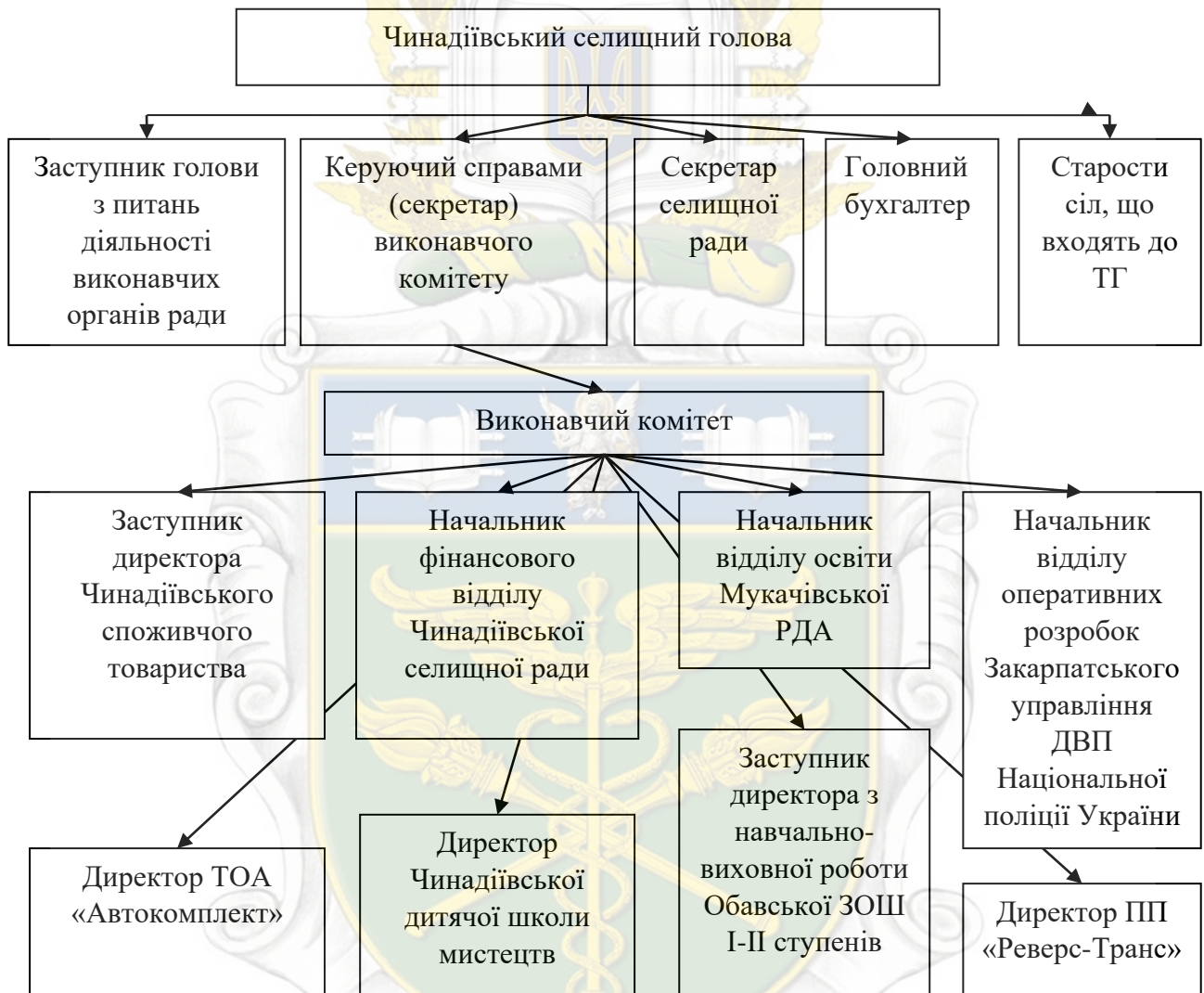

Рисунок 2.1 – Апарат управління та склад виконавчого комітету Чинадіївської селищної ради

Статут територіальної Чинадіївської громади - систематизоване зведення принципів, норм та правил, що встановлюють порядок та процедуру здійснення

місцевого самоврядування, відносин територіальної громади з державою та іншими суб'єктами права.

Статут має найвищу юридичну силу відносно актів, які приймають в системі місцевого самоврядування за винятком рішень, прийнятих місцевим референдумом.

Дія статуту поширюється на всю територію Чинадіївської громади, а також на території, що знаходяться поза межами цих населених пунктів, але у відповідності з законодавством відчужені для потреб територіальної громади.

Статут відповідає положенням Конституції України, Європейської хартії місцевого самоврядування, Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», іншим законам України, указам Президента України, постановам Кабінету Міністрів України та іншим нормативно-правовим актам.

Органи місцевого самоврядування відстоюють інтереси територіальної громади усіма доступними засобами, в тому числі зверненням до суду, якщо державні органи або посадові особи обмежують самостійність територіальної громади, гарантовану Конституцією України, Європейською хартією про місцеве самоврядування, Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні».

Офіційне тлумачення положень статуту Чинадіївської громади може здійснювати лише Чинадіївська селищна рада. Рішення селищної ради про внесення змін і доповнень до Статуту приймається 2/3 голосів депутатів від загального складу ради.

Підставою для внесення змін та доповнень до Статуту є підготовлені відповідним чином:

- звернення селищного голови;
- звернення постійних комісій ради;
- звернення третини депутатів від загального складу селищної ради.

Пропозиції щодо змін та уточнень статуту можуть розроблятися і вноситися до селищної ради об'єднаннями громадян, окремими жителями.

Взаємовідносини органів та посадових осіб місцевого самоврядування з органами виконавчої влади, будуються на засадах співробітництва та взаємодопомоги з метою забезпечення здійснення завдань соціально-економічного та культурного розвитку територіальної громади і реалізації на її території функцій виконавчої влади.

Органи і посадові особи місцевого самоврядування здійснюють функції місцевого самоврядування незалежно від органів виконавчої влади.

Органи виконавчої влади, посадові особи не мають права втручатись в законну діяльність органів та посадових осіб місцевого самоврядування, а також вирішувати питання, віднесені Конституцією та законами України до повноважень органів та посадових осіб місцевого самоврядування, крім випадків виконання делегованих їм селищною радою та в інших передбачених законом випадках.

Органи і посадові особи місцевого самоврядування з питань здійснення ними наданих законом повноважень органів виконавчої влади підконтрольні відповідним органам виконавчої влади.

Селищний голова відповідає за організацію зв'язків органів і посадових осіб місцевого самоврядування з органами виконавчої влади.

Органи і посадові особи місцевого самоврядування сприяють органам судової влади і прокуратури в їх діяльності, надають в передбачених законодавством випадках допомогу у здійсненні їх функцій.

Селищний голова або за його дорученням інша посадова особа відповідає за організацію зв'язків органів і посадових осіб місцевого самоврядування з органами судової влади і прокуратури.

Взаємовідносини органів і посадових осіб місцевого самоврядування з підприємствами, установами і організаціями, що перебувають на території Чинадіївської громади, базуються на суворому дотриманні законодавства і визначаються формою власності підприємств, установ і організацій. Підприємства, установи і організації, які перебувають у комунальній власності

Чинадіївської територіальної громади підпорядковані, підзвітні і підконтрольні органам місцевого самоврядування. Система місцевого самоврядування відповідно до Конституції України, Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» включає:

- територіальну громаду – первинний суб'єкт місцевого самоврядування, яка може безпосередньо вирішувати будь-яке питання, віднесене Конституцією та законами України до відання місцевого самоврядування;
- селищну раду – представницький орган місцевого самоврядування;
- селищного голову;
- виконавчі органи селищної ради;
- старост;
- району та обласну раду, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст;
- органи самоорганізації населення.

Розмежування повноважень між елементами системи місцевого самоврядування здійснюється відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», чинного законодавства України та статуту.

Розглянемо бюджет громади, станом на 1 квартал 2021 року в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1 – Бюджет Чинадіївської громади Мукачівського району Закарпатської області

Доходи загального фонду на 1-го мешканця:	580.5 грн
Видатки загального фонду на 1-го мешканця:	1398.4 грн
Капітальні видатки на 1-го мешканця:	0.0 грн
Рівень дотаційності бюджетів:	36.9 %
Співвідношення видатків на утримання апарату управління із сумою доходів загального фонду:	24.3 %

Питома вага заробітної плати у видатках загального фонду:	94.0 %
Видатки на загальну середню освіту на 1-го учня:	6544.4 грн
Питома вага місцевих податків і зборів у доходах загального фонду	30.1 %

Згідно з Бюджетним кодексом України (стаття 2) бюджет – це план формування та використання фінансових ресурсів органами державної влади та органами місцевого самоврядування. З іншого боку, у цій ж статті читаємо, що бюджети місцевого самоврядування – це бюджети територіальних громад та їх об'єднань. Тобто, як бачимо, той, хто є власником бюджету на його формування та використання не має безпосереднього впливу, а лише чинить цей вплив через «свої» представницькі органи – органи місцевого самоврядування.

Дещо далі у ст. 2, ч. 1, п. 16 Бюджетного кодексу читаємо про гарантований територіальною громадою борг як загальну суму боргових зобов'язань суб'єктів господарювання – резидентів України щодо повернення отриманих та непогашених сум ..., виконання яких забезпечено місцевими гарантіями. Тобто, територіальна громада виступає в якості боржника, а отже, володіє деліктоздатністю – несе відповідальність за свої вчинки. Як відомо, деліктоздатність – це одна з трьох необхідних характеристик юридичної особи, окрім правоздатності та дієздатності. Забігаючи дещо вперед, скажемо, що правоздатність громаді надає Конституція України, Цивільний кодекс, закон про місцеве самоврядування, Європейська хартія про місцеве самоврядування, інші законодавчі акти. Дієздатність територіальної громади доволі часто штучно обмежується, водночас, є вже в Україні створені жителями територіальні громади, що в якості юридичної особи вправі самостійно вести господарську діяльність.

Власні надходження бюджетних установ передбачають кошти від реалізації продукції чи майна, тобто власності територіальних громад, які,

водночас, надають гарантії і є боржниками, але які, як виявляється, не беруть участь у формуванні та використанні цього ж бюджету!

Відповідно до Статті 143 Конституції України територіальні громади села, селища, міста безпосередньо або через утворені ними органи місцевого самоврядування управляють майном, що є в комунальній власності; встановлюють місцеві податки і збори відповідно до закону; забезпечують проведення місцевих референдумів та реалізацію їх результатів; утворюють, реорганізують та ліквідовують комунальні підприємства, організації і установи, а також здійснюють контроль за їх діяльністю; вирішують інші питання місцевого значення, віднесені законом до їхньої компетенції. Територіальній громаді села, селища, міста належить право комунальної власності на рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, землю, природні ресурси, підприємства, установи та організації, житловий фонд, нежитлові приміщення, заклади культури, освіти, спорту, охорони здоров'я, науки, соціального обслуговування та інше майно і майнові права, рухомі та нерухомі об'єкти, що є у власності територіальної громади, а також об'єкти їхньої спільної власності, що перебувають в управлінні районних і обласних рад. Згідно з ст. 7, ч. 1, п. 3 місцеві бюджети є самостійними.

Таким чином, згідно зі ст. 7, ч. 1, п. 9 бюджетна система України будується на засадах справедливого і неупередженого розподілу суспільного багатства між громадянами і територіальними громадами.

За Конституцією України держава бере участь у формуванні доходів бюджетів місцевого самоврядування, фінансово підтримує місцеве самоврядування. Витрати органів місцевого самоврядування, що виникли внаслідок рішень органів державної влади, компенсуються державою.

На сьогоднішній день територіальні громади після свого створення в якості юридичної особи (як це є Польщі, Чехії та інших державах Європи) формують бюджет місцевого самоврядування і розпоряджаються цими коштами самостійно або через створений ними орган місцевого

самоврядування. Громади приймуть рішення, чи потрібно їм об'єднувати частину своїх коштів на рівні району чи області, чи ні. Є відповідно і можливість розвивати таким громадам бізнес на своїй території, не підпадаючи під дію громіздкого та неефективного Податкового кодексу.

2.2. Аналіз культурної спадщини Чинадіївської громади Мукачівського району Закарпатської області

На території Закарпаття знаходяться 12 старовинних замків, які є пам'ятками середньовічної архітектури. На території Закарпаття нині діє понад 30 монастирів. Місцеві феодали всіляко підтримували розвиток монастирів, оскільки саме з ними був пов'язаний розвиток освіти і культури у цій важкодоступній місцевості. Гордістю для Закарпаття є унікальні у своєму роді дерев'яні церкви, збудовані народними майстрами без жодного цвяха, у специфічних архітектурних стилях, притаманних лише певній місцевості. В архітектурі церков Закарпаття розрізняють п'ять стилів: лемківський, бойківський, гуцульський, бароковий та готичний. Терміни «бароковий», «готичний» є умовними, оскільки не йдеться про класичні європейські стилі, а лише про органічне засвоєння українською архітектурою певних елементів цих стилів.

Чинадіївська громада багата на культурну спадщину. Чинадіївський замок (інша назва – Замок «Сент-Міклош») – пам'ятка архітектури XIV-XIX століть. Замку надано №1185 (183/0) Державного реєстру національного культурного надбання, пам'ятка архітектури національного значення (№ 183). Замок розташований обабіч дороги, що пролягає паралельно автошляху М06. Чинадіївський замок від 2001 року перебуває в концесії у закарпатського художника Йосипа Бартоша.

Пам'ятка архітектури національного значення – охоронний статус, що надається за рішенням Кабінету Міністрів України пам'яткам архітектури на території України із включенням до Державного реєстру нерухомих пам'яток України. Порядок визначення категорій пам'яток для занесення об'єктів культурної спадщини до Державного реєстру нерухомих пам'яток України затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2001 р. № 1760 відповідно до Закону України «Про охорону культурної спадщини». Разом з цим відбувається присвоєння статусу «Пам'ятка культурної спадщини України» і охоронного номера у вищезначеному реєстрі.

Замок Берегвар, або резиденція та мисливське угіддя графів Шенборнів – родинне гніздечко, в якому в любові та злагоді виросло не одне покоління знатного роду. З архітектурної точки зору замок Шенборнів – справжня перлина Закарпаття. Унікальна будівля тим, що досі знаходиться майже в первісному вигляді. І найголовніше – замок не стоїть пусткою, як багато його побратимів в Україні. В будівлі палацу розмістився знаменитий санаторій «Карпати». Тому кожен гість замку, окрім душевного зцілення, може отримати тут і тілесне. Приємним бонусом для відвідувачів стане живописна карпатська природа, чисте гірське повітря та наповнена здоров'ям джерельна вода.

Замок розташований в селі Карпати. Це практично хутір, що підпорядковується Чинадіївській селищній раді. Санаторій «Карпати» – не єдиний в селі, окрім нього тут функціонує санаторій «Перлина Карпат».

Архітектура замку Шенборнів поєднує в собі неоромантичні та неготичні риси. З. Грессерсон, автор проекту, зумів відтворити в палаці всі казкові елементи. Та найбільшим його досягненням є будова замку за астрологічним принципом, тобто з календарем. Найперше у замку 365 вікон, як днів у році. І одне замуроване віконце в якості додаткового дня у високосному році; 52 кімнати – саме така кількість тижнів у році; 12 вхідних дверей, відповідно до місяців. У замку 4 вежі, що відповідає 4-ом порам року. Одна із веж сповіщає про кожен пройдену годину за допомогою дзвону. Каплиця, що розміщена на

другому поверсі, прикрашена вітражами зі сценами на біблійську тематику. На самій верхівці даху з яскравої червоної черепиці уважний відвідувач може розгледіти флюгер з вибитою датою будівництва замку 1890 рік. Стіни будівлі оздоблені численними барельєфами, античними сценами та родинним гербом Шенборнів – коронованим левом на фоні гори з трьома вершинами.

В середині замку збереглися оригінальними камін та люстра з червоного дерева. Доволі чудернацька та оригінальна люстра у вигляді жінки на оленячих рогах символізує захоплення графа – жінками, полюванням та риболовлю.

Багату на рослинність природу Шенборни вирішили облагородити та ще більше збагатити. Тому навколо палацу на площі 38 га у 1848 році був закладений сад-дендрарій. Його окрасою є рукотворне озеро з будиночком для лебедів посередині парку та екзотичні рослини, привезені з усіх куточків планети. Озеро з самого початку його утворення повинно було відтворювати контури Австро-Угорщини. На превеликий жаль, сьогодні озеро мало чим нагадує мапу величної імперії. Серед рослин, що тішать око туристів, можна зустріти улюбленицю всіх відвідувачів - японську сакуру, рожевий бук, японські вишні та айву, оцтове дерево, італійські гліцинії, кірказони, самшит, веймутову сосну, канадську ялину. На 19 га розмістився англійський сад, що зберігає елементи дикої природи. А її жителі – дерев'яні скульптури ведмедів та оленів. Прогулюючись парком, важко оминати справжнє Джерело Краси. Мінерали, що наповнюють воду, при регулярному вживанні здатні привести до порядку кровоносну та сечогінну системи, а також нормалізувати систему травлення.

Таким чином, Мукачівський район займає площу 1000 кв. км. Тут проживають представники близько 30 національностей, серед яких – українці, угорці, німці, словаки, болгары, євреї, роми та інші. Рельєф району гористонизовинний. До його складу входить пасмо гір з найвищими вершинами г. Дунавка (1018 м.), с. Маковиця г. Бус, г. Обавський камінь, г. Деманів камінь. Район має багато цікавих історико-краєзнавчих об'єктів, а саме: мисливський

замок графа Шенборна (сан. «Карпати»), Чинадіївський замок, Мукачівський православний жіночий монастир, Кельтський металургійний центр (г. Ловачка, околиця м. Мукачева), городище - пам'ятка древніх поселень слов'ян (сmt Кольчино), дерев'яна церква в с. Вільховиця.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ІНСТИТУЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ ЗБЕРЕЖЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ В УКРАЇНІ

3.1. Концепція реформування сфери охорони культурної спадщини

У багатовіковій історії України наша історико-культурна спадщина – це духовний, економічний і соціальний капітал надзвичайно високої цінності, який є головною складовою національної самоповаги і відповідного представлення нашої країни на міжнародному рівні.

Україна на своїх теренах зберегла значну кількість об'єктів нерухомої культурної спадщини, починаючи від стоянки раннього палеоліту у Виноградівського району на Закарпатті, якій близько мільйона років, Кирилівської стоянки в Києві, якій виповнюється майже 40 тисяч років, до зовсім молодих пам'яток, збудованих тільки у минулому столітті.

На території України знаходиться близько 130 000 об'єктів культурної спадщини, які перебувають на державному обліку, з них – 9562 пам'яток, внесених до Державного реєстру нерухомих пам'яток України (914 пам'яток національного значення та 8648 – місцевого значення) та 6 унікальних культурних об'єктів, включених до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, які мають виняткову загальнолюдську цінність. На державному обліку перебуває близько 65 350 (52%) об'єктів археології, 44 496 (35%) – історії, 1 944 – монументального мистецтва (2%), 13 518 - архітектури та містобудування, 327 - садово-паркового мистецтва; 219 – ландшафтних об'єктів та 92 – об'єкти науки і техніки.

Найбільше пам'яток, внесених до Державного реєстру нерухомих пам'яток України, розташовано в Дніпропетровській (20% всіх пам'яток,

внесених до Державного реєстру нерухомих пам'яток України), Автономній Республіці Крим (12%), Одеській області (11%), Харківській (10%) областях, м. Київ (11%). Багаті об'єктами культурної спадщини також Запорізька, Львівська, Черкаська, Чернігівська області. В кожній із цих областей розташовано близько 7% об'єктів культурної спадщини, що перебувають на державному обліку.

На попередньому обліку перебуває близько 34 000 щойно виявлених об'єктів культурної спадщини, з них значна кількість знаходиться в Донецькій (12% всіх щойновиявлених об'єктів культурної спадщини), Івано-Франківській (12%), Полтавській (12%), Київській (10%), Тернопільській (7%) областях.

З огляду на міжнародні зобов'язання, взяті на себе Україною, та положення статті 54 Конституції України держава має забезпечувати збереження об'єктів, що становлять культурну цінність. Збереження культурної спадщини впливає на формування менталітету нації, стверджує спадкоємність одвічних цінностей і традицій, формує базу для сталого розвитку суспільства. Запорукою піднесення української культури та духовного розвитку суспільства в дусі патріотизму і любові до України є збереження та примноження культурної спадщини, яку ми отримали від попередніх поколінь.

Протягом останніх двох років відновлено механізми охорони культурної спадщини, що тривалий час не застосовувалися. Розблоковано наповнення Державного реєстру нерухомих пам'яток України та вжиття заходів контролю у сфері охорони культурної спадщини, значний крок зроблено в частині виконання міжнародних зобов'язань у сфері охорони культурної спадщини, взятих на себе Україною, та співпраці з Комітетом всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

Одним із пріоритетних завдань органів державної влади щодо охорони культурної спадщини та інтеграції України до світової спільноти є впровадження інформаційного ресурсу об'єктів культурної спадщини та культурних цінностей.

Разом з тим, стан охорони культурної спадщини є вкрай незадовільним. До того ж, десятки тисяч об'єктів культурної спадщини, які перебувають на державному обліку, зруйновані та пограбовані у зв'язку із тимчасовою окупацією частини території України.

Надто серйозна небезпека, зумовлена новими феноменами, притаманними нашому часові, загрожує культурній спадщині, яка є істотною частиною спадщини людства і джерелом збагачення і гармонійного розвитку нинішньої та майбутньої цивілізації. Будь-які втрати культурної спадщини неминуче відображаються на нинішньому та прийдешніх поколіннях, приводячи до духовного жебрацтва, фальсифікації історії, втрат історичної пам'яті, знищення інтелектуального та творчого потенціалу суспільства в цілому.

Основними проблемами у цій сфері є:

- недосконалість правового регулювання;
- недостатність обсягів державного фінансування пам'ятко-охоронної галузі;
- відсутність спеціалізованих органів охорони культурної спадщини на місцях;
- відсутність спеціальної професійної підготовки та недостатня кількість кваліфікованих кадрів у сфері охорони культурної спадщини;
- відсутність режимів використання об'єктів культурної спадщини та територій, пов'язаних із ними;
- недієвість заходів охорони у сфері охорони культурної спадщини;
- нерозвиненість державно-приватного партнерства у сфері охорони культурної спадщини, в тому числі нематеріальної;
- низький рівень залучення органами державної влади та органами місцевого самоврядування громадських інституцій, які репрезентують охорону культурної спадщини.

Наголошуючи на необхідності збереження національної та всесвітньої культурної спадщини як одного із головних чинників формування української національної свідомості та відродження духовності українського народу нагальною потребою є запровадження комплексної концепції у сфері охорони культурної спадщини метою якої є створення ефективної системи захисту культурної спадщини, виявлення, використання її економічного, культурно-просвітницького, туристичного та іншого потенціалу, забезпечення провадження комплексної, послідовної та скоординованої діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування та громадських об'єднань із її реалізації.

Концепція реформування сфери охорони культурної спадщини має визначати мету, основні принципи, завдання, спрямовані на збереження нерухомої культурної спадщини та напрями їх реалізації і очікувані результати.

На рисунку 3.1 ми можемо спостерігати насиченість регіонів України об'єктами культурної спадщини України (рейтингова оцінка).

Рисунок 3.1 - Насиченість регіонів України об'єктами культурної спадщини України

Метою концепції має бути створення ефективної системи захисту культурної спадщини в державі, виявлення, використання її економічного, культурно-просвітницького, туристичного та іншого потенціалу та забезпечення провадження комплексної, послідовної та скоординованої діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування та громадських об'єднань із її реалізації.

Концепція має базуватися на таких принципах:

- публічності та прозорості формування політики у сфері охорони культурної спадщини;
- децентралізації системи управління й охорони культурної спадщини;
- забезпечення державно-приватного партнерства у сфері охорони культурної спадщини;
- доступності культурної спадщини;
- сприяння міжнародному співробітництву у сфері охорони культурної спадщини;
- міжкультурної співпраці з метою ознайомлення з надбанням різних культур і забезпечення національної злагоди;
- збереження культурної спадщини та заохочення її розвитку;
- дерегуляції;
- розумного використання культурної спадщини як ресурсу сталого розвитку та якості життя в постійно мінливому суспільстві шляхом якнайменших змін і доповнень об'єкта.

На нашу думку, державна політика у сфері збереження нерухомої культурної спадщини має бути нерозривно пов'язана з національною культурною політикою та політикою сталого розвитку населених пунктів держави, у тому числі:

- удосконалення правових, інституційних та фінансових інструментів щодо впровадження дієвої системи охорони культурної спадщини;

- консолідації зусиль щодо створення умов для виявлення, охорони, збереження і популяризації об'єктів культурної спадщини;
 - інтеграції питань охорони і збереження об'єктів культурної спадщини до загальних програм культурного та соціально-економічного розвитку держави;
 - гармонізації національного законодавства з міжнародним, дотримання цілей і принципів, проголошених Організацією Об'єднаних Націй, з питань охорони культурної спадщини;
 - створення системи професійної підготовки та підвищення кваліфікації кадрів у сфері охорони і збереження об'єктів культурної спадщини;
 - постійного моніторингу стану охорони і збереження об'єктів культурної спадщини;
 - заохочення наукових та науково-технічних досліджень у сфері охорони і збереження об'єктів культурної спадщини;
 - орієнтування на сучасні міжнародні стандарти у сфері охорони і збереження об'єктів культурної спадщини, поєднання патріотичної складової, ідентифікації нації, національних традицій і досягнень із світовим досвідом у цій сфері;
 - залучення недержавних інвестицій та міжнародної-технічної допомоги.
- Концепція сприятиме формуванню та розвитку засад державно-приватного партнерства у сфері охорони культурної спадщини, яке детальніше буде розглянуто в підрозділі 3.2, шляхом:
- запровадження механізмів реалізації визначених законодавством норм щодо порядку формування та використання спеціальних фондів державного та місцевих бюджетів з фінансування охорони культурної спадщини;
 - залучення недержавних форм інвестицій для забезпечення утримання пам'яток в належному стані і проведенні необхідних робіт;

- надання податкових пільг з метою збереження і розвитку культурної спадщини;

- підтримки меценатства у сфері охорони культурної спадщини.

Одним з необхідних напрямків концепції є спрощення системи надання адміністративних послуг шляхом:

- дерегуляції відносин у сфері охорони культурної спадщини;

- приведення системи надання адміністративних послуг у сфері охорони культурної спадщини у відповідність до встановлених вимог щодо регулювання надання адміністративних послуг, у тому числі видачі документів дозвільного характеру;

- запровадження процедур, що забезпечать прозорість адміністрування;

- запровадження інституту досудового оскарження рішень, дій або бездіяльності суб'єктів надання адміністративних послуг у сфері охорони культурної спадщини;

- уніфікації національного законодавства у сфері охорони культурної спадщини та законодавства про дозвільну систему у сфері господарської діяльності у відповідності до міжнародних зобов'язань України.

Децентралізація повноважень у сфері охорони культурної спадщини може відбуватися шляхом впровадження додаткового інституту муніципальної пам'ятки щодо об'єктів, які мають культурну, історичну, архітектурну, мистецьку чи художню цінність для територіальної громади відповідної адміністративно – територіальної одиниці, на якій вони розташовані; передачі окремих повноважень щодо обліку об'єктів культурної спадщини та контролю за дотриманням законодавства у сфері охорони культурної спадщини представницьким органам місцевого самоврядування села, селища, міста, об'єднаної територіальної громади; запровадження можливості викупу у комунальну власність пам'яток, яким в результаті дій або бездіяльності власника пам'ятки загрожує пошкодження або знищення.

Також в ході дослідження пропонується провадження особливих засад охорони об'єктів всесвітньої спадщини, шляхом:

- імплементації норм щодо особливого захисту об'єктів всесвітньої спадщини до національного законодавства;
- встановлення єдиних підходів до визначення органів управління об'єктами всесвітньої спадщини та їх повноважень;
- розроблення та затвердження планів управління на кожен із об'єктів всесвітньої спадщини, моніторингу їх виконання;
- продовження використання унікального досвіду залучення релігійних громад до управлінні об'єктами всесвітньої спадщини, що мають культове значення;
- вивчення оцінки візуального впливу на визначну універсальну цінність об'єктів всесвітньої спадщини на основі стандартів Міжнародної ради з питань пам'яток та визначних місць (далі - ІКОМОС);
- розробки та впровадження методики визначення меж і режимів буферних зон об'єктів культурної спадщини;
- запровадження єдиної методики розробки планів управління об'єктами культурної спадщини.

На нашу думку, надзвичайно важливою є також популяризація культурної спадщини шляхом:

- залучення органів державної влади, органів місцевого самоврядування, територіальних громад та приватної ініціативи до виявлення та використання культурно-просвітницького, туристичного, економічного та іншого потенціалу культурної спадщини;
- включення об'єктів культурної спадщини України до національних і міжнародних туристичних маршрутів;
- створення умов для покращання туристичної привабливості міст, сіл та селищ з огляду на його історико-культурну спадщину;

- розвитку туристично-екскурсійного руху серед дітей та молоді;
- популяризації пам'яткоохоронної діяльності;
- формування створення сприятливого інформаційного поля для охорони культурної спадщини;
- підготовки та видання підручників і навчально-методичних посібників для фахівців з пам'яткоохоронної та реставраційної справи;
- інформування українського суспільства, підвищення рівня обізнаності про необхідність охорони культурної спадщини, боротьби з вандалізмом;
- залучення громадськості до процесів управління та контролю в галузі охорони культурної спадщини, формування позитивної громадської думки щодо необхідності бережливого використання культурного надбання.

Реалізація концепції, відповідно до проекту, планується здійснюватися кількома етапами. На першому етапі (2018-2020 роки):

- створення сприятливих умов для виявлення і використання економічного, культурно-просвітницького, туристичного та іншого потенціалу об'єктів культурної спадщини;
- розроблення і прийняття змін до Закону України «Про охорону культурної спадщини» та інших законів України;
- удосконалення нормативно-правової бази щодо забезпечення реалізації державної політики реформування сфери охорони культурної спадщини;
- розроблення та затвердження регіональних програм у сфері охорони культурної спадщини;
- запровадження інформаційної системи обліку культурної спадщини;
- інвентаризація об'єктів культурної спадщини.

На другому етапі (2020-2025 роки) передбачається розроблення та затвердження Державної програми охорони культурної спадщини на 2020-2025 роки; створення дієвої системи охорони культурної спадщини; формування

сприятливого інвестиційного клімату з метою поліпшення охорони культурної спадщини;

Очікуваними результатами реалізації концепції є:

- створення якісної нової, дієвої системи охорони і збереження культурної спадщини;
- створення механізмів для виявлення, розширення та використання культурно-просвітницького, туристичного, економічного та іншого потенціалу об'єктів культурної спадщини;
- активізація участі громадських інституцій у формуванні та реалізації державної політики у сфері охорони культурної спадщини;
- створення умов для поліпшення збереження історичної пам'яті.

Фінансове забезпечення реалізації концепції має здійснюватись у межах коштів державного та місцевих бюджетів, коштів міжнародної технічної допомоги, коштів фінансових організацій (установ), коштів інвесторів, меценатів, а також з інших джерел, передбачених законом.

Таким чином, важливою проблемою в галузі збереження культурної спадщини є узгодження інтересів, пов'язаних з її охороною, та інтересів, пов'язаних із розвитком населених пунктів та економічною діяльністю, зокрема, будівництвом і землекористуванням. На практиці інтересами збереження культурної спадщини часто нехтують в інтересах забудовників та інших суб'єктів економічної діяльності, і відбувається це не лише шляхом порушення або маніпулювання чинним законодавством, а й шляхом його змін, спрямованих на створення обмежень для пам'яткоохоронної та дослідницької діяльності. Тому цілісна концепція реформування сфери охорони культурної спадщини надасть можливість об'єднати зусилля та покращити суспільний стан у сфері охорони культурної спадщини.

3.2. Приватно-громадське партнерство як сучасний підхід до збереження культурної спадщини в Чинадіївській громаді Мукачівського району Закарпатської області

Українське законодавство визначає, що «культурна спадщина охороняється законом. Держава забезпечує збереження історичних пам'яток та інших об'єктів, що становлять культурну цінність...» (ст. 54 Конституції України). Натомість недержавні громадські організації або приватні особи «сприяють органам охорони культурної спадщини в роботі з охорони культурної спадщини» (Закон України «Про охорону культурної спадщини», 2000 р.). Цей «top down» (згори-вниз) підхід не відповідає засадам приватно-громадського партнерства. Життєздатний механізм співпраці між громадським та приватним сектором не був розробленим ані на рівні законодавства, ані на рівні повсякденних практик. Враховуючи розмаїття української культури, необхідні стратегічні залучення ініціатив місцевих громад, особливо у тих спільнотах, де вони традиційно ігнорувались. Розроблення дієвого «bottom-up» (знизу-вгору) підходу, ґрунтованого на приватно-громадському партнерстві, кращим чином сприяло б інтеграції місцевого, регіонального, етнічного та релігійного розмаїття у політику збереження культурної спадщини. Визнання та приділення уваги різним категоріям цінності історико-архітектурних пам'яток, розкритим через залучення широкого спектру учасників (stakeholders – зацікавлених сторін), підкреслюватиме особливості визначного місця.

В умовах невідвортної передачі функцій зі збереження пам'яток на місця з усіма обтяжуючими обставинами, як то жахливий технічний стан переважної більшості історичних будівель, відсутність/недостатність фінансування, нестачі структурних адміністративних одиниць та фахових кадрів, пошук нових можливостей та ресурсів для Чинадіївської селищної ради Мукачівського району Закарпатської області є вкрай важливим. Саме недержавні організації,

ініціювання приватно-громадського партнерства, диверсифікація джерел фінансування, а також координування та модерування процесів із заохочення, залучення, розроблення та реалізації спільних дій, спрямованих на збереження культурної спадщини, можуть допомогти у вирішенні проблеми з «незручними» пам'ятками.

Успіх системи збереження культурної спадщини у англосаксонському світі, зокрема, Сполучених Штатах, базується на продуктивній взаємодії приватного та громадського секторів. Зокрема, історія приватної ініціативи у збереженні національних надбань США старша за Національну Службу Парків (National Park Service – агенція Міністерства внутрішніх справ США, аналог центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику в галузі культурної спадщини в Україні, далі - НСП). Нині існує більше 160 партнерських організацій, що допомагають НСП у збереженні національних парків. Значна кількість національних парків функціонують виключно завдяки приватно-громадському партнерству.

Дослідження та аналіз досвіду Сполучених Штатів у сталому збереженні культурної спадщини, модифікований з метою відображення українського контексту, може слугувати моделлю для дієвої програми ініціювання та підтримки залучення приватного сектору до справи збереження культурного надбання України.

Приватно-громадське партнерство (далі – ПГП) – це метод, що набув популярності у минулі кілька десятиліть і застосовується, здебільшого, до великих інфраструктурних проектів. За визначенням це договірна угода між державним органом (будь-якого рівня) та приватною організацією, через яку розподіляються майстерність (технічні навички, знання) та майно (майнові цінності) кожного учасника для здійснення послуги або для реалізації об'єкту на користь громади. На додаток до розподілу ресурсів, кожний учасник розподіляє ризики, здобутки і можливості у здійсненні послуги або реалізації проекту. Широке застосування ПГП вимагає демонстрації представникам влади

та платникам податків (зрештою, всім зацікавленим сторонам) відчутних переваг у збереженні коштів та ефективності.

Якщо застосовувати ПГП до збереження культурної спадщини Чинадіївською селищною радою Мукачівського району Закарпатської області, то це, залежно від контексту: і те, що може бути успішним в одних обставинах, може стати справжнім крахом за інших умов. ПГП можуть залучати фонди приватного сектору, створювати можливості для прибутку приватного сектору, полегшують навантаження на урядові структури. Партнерство між приватним та третім сектором (група, неурядові організації, матеріально немотивовані групи людей, ОСББ, активісти тощо) виникає як механізм для досягнення мети збереження та реставрації містобудівних утворень та менш монументальних історичних місць.

Згідно із таблицею 3.1, до переваг ПГП належать наступні аспекти.

Таблиця 3.1 – Переваги приватно-громадського партнерства для Чинадіївської селищної ради Мукачівського району Закарпатської області

Переваги приватно-громадського партнерства:	
– оптимальне та багатовимірне вирішення великих інфраструктурних проєктів;	– швидке завершення проєктів та зменшення запізнення в дедлайнах;
– більш швидке та більше повернення інвестицій у порівнянні з традиційними методами через інноваційні розробки та підходи до фінансування;	– аналіз очікуваної вартості «життєвості» проєкту та програмування таких компонентів проєкту, як оперативне управління та утримання, їхня вартість та очікуване зниження вартості;
– зважені ризики: від початкової стадії до визначення здійсненості окремого проєкту;	– ризики розподіляються між громадським та приватним секторами, що забезпечує виграшну позицію для всіх сторін-учасників («win-win situation»);
– звільнення додаткових бюджетних коштів на	– прийняття та підтримання високих стандартів якості

фінансування важливих економічних проєктів, зменшення бюджетного дефіциту;	більш соціально-	впродовж “життя” проєкту.
--	------------------	---------------------------

Засадами успішного ППП Чинадіївської селищної ради Мукачівського району Закарпатської області з громадою, неурядовими організаціями, ОСББ, активістами можуть бути такі елементи (табл. 3.2).

Таблиця 3.2 – Фактори успішності приватно-громадського партнерства для Чинадіївської селищної ради Мукачівського району Закарпатської області

№ з/п	Фактори успішності
1	Ефективні методи ідентифікації змінних потреб кожного партнера у співпраці Чинадіївської селищної ради Мукачівського району Закарпатської області з представниками громадянського суспільства.
2	Культура довіри та співробітництва між партнерами в Чинадіївській громаді (прогрес рухається зі швидкістю довіри).
3	Прозорість розподілу функцій та ролей партнерів при виконанні проєкту в Чинадіївській громаді.
4	Побудова сталих партнерських відносин, відкритість до спілкування.
5	Вагомість лідерства в громаді та при виконанні проєкту.
6	Спроможність кожного партнера виконати зобов'язання.
7	Відкритий доступ до важливої інформації для кожного з партнерів.
8	Доступність фінансових та інших ресурсів.
9	Сумісність з відповідними політичними та нормативними вимогами.
10	Можливість більш широкого застосування, розвиток навичок, формування мережі партнерів.

Як наслідок, критеріями успішного ПГП у сфері збереження культурної спадщини можуть бути наступні напрацювання (табл.3.3). Разом з тим, застосування механізму ПГП до збереження пам'яток і визначних місць має свою специфіку. Зокрема, необхідно визнавати всю цінність пам'ятки та необхідність застосування методики наукової реставрації, діяти відповідно до вимог пам'яткоохоронного законодавства та реставраційних норм. Реставрація окремої споруди може в даному випадку розглядатись як каталізатор подальших соціально-економічних зрушень та реабілітації історичного району. При цьому громада виступає повноцінним партнером у стосунках та процесах, які визначають стан та подальшу долю історичного надбання.

Таблиця 3.3 – Критерії успішності приватно-громадського партнерства для Чинадіївської селищної ради Мукачівського району Закарпатської області

№ з/п	Критерії	Пояснення
1	Визнання	Визнання історичної споруди надбанням громади поза офіційним майновим статусом.
2	Сталість	Існування сталої групи, що ініціює активність, зазвичай від уряду, третього сектору або з громади.
3	Перетворення	Існування певного каталізатора, що зрушує ідею перетворення – може походити з приватного, громадського, третього секторів.
4	Підтримка влади	Широка підтримка проекту місцевою громадою, що урівнює публічний сектор та різні політичні інтереси.
5	Підтримка громади	Постійна підтримка громадського сектору, що не є

		безпосередньо залученими до проекту.
6	Диверсифікація джерел фінансування	Починаючи від традиційних, приватного сектору, до нетрадиційних, включаючи урядові інституції.
7	Гнучкість	Зобов'язання всіх учасників бути настільки гнучкими, наскільки можливо у питаннях можливого використання, фінансування, часового графіку та взаємодії до тих пір, поки не опрацьовано виважений і прийнятний альтернативний сценарій. Це вимагає дипломатичності, компромісу та терплячості, адже будь-який проект провокує помітну хвилю спротиву або недовіри.

Напевно, найбільш показовим прикладом ППП у галузі збереження культурної спадщини в США є поле Геттісбурзької битви. Битва під Геттісбургом стала ключовим епізодом у Громадянській війні 1863 року. Величезна кількість полеглих перетворила це поле на місце паломництва та вшанування героїв як Півдня, так і Півночі. Поле перетворилось на меморіал просто неба з безліччю монументів та пам'ятних знаків, встановлених родинами, різними армійськими групами, урядами штатів, громадськими установами.

Поле битви під Геттісбургом отримало статус національного парку, проте жодна установа не була у змозі утримати самотужки величезну територію з надмірною кількістю пам'ятників, а також колекцію артефактів у належному стані. Крім того, у комунікації з різними зацікавленими сторонами було визначено концепцію реабілітації культурного ландшафту поля битви з реконструкцією стану та вигляду місцевості на час проведення битви. Наслідком цього мали стати викуп приватних фермерських ділянок,

ліквідування пізніх споруд, насаджень та прокладання електромережі під землею.

Так само необхідно було побудувати центр візитерів з музеєм, бібліотекою, архівом, лекторієм, кінозалом, забезпечити комфортне перебування та можливість огляду всієї території для всіх груп відвідувачів. Амбіційний проект не мав шансу на здійснення без партнерства національного парку з неурядовою неприбутковою організацією «Друзі Геттісбургу», яка взяла на себе навантаження з фандрейзингу, будівництва центру візитерів та утримання території історичного поля битви.

Ефективність приватно-громадського партнерства у Геттісбургу визначається \$103 млн. вартості робіт (за 2008 р.), 6,254,432 відвідувачів за 5 перших років, \$420.000 річного прибутку після відкриття Центру Відвідувачів, ефективне збереження близько 1 млн артефактів та реставрація 430 гармат, 76.047 безкоштовних автобусних турів, \$73 млн привнесених у місцеву економіку, створення близько 1000 робочих місць.

Приватно-громадське партнерство із залучення величезної кількості зацікавлених сторін стало основою для реконструкції закинутого залізничного коридору у південно-східній частині Манхеттену, що перетворився на всесвітньо відомий парк Хайлайн. Цей метод допоміг зберегти історичну військову базу в Пресцидіо у Сан-Франциско (місце подій відомого роману, сюжет якого покладено в основу відомої рок-опери «Юнона і Авось»), перетворивши покинуту місцевість на один з найпрестижніших житлових районів міста.

Завдяки партнерству вдалось відреставрувати і ще більше розкрити історичне значення об'єкту всесвітньої спадщини ЮНЕСКО у Філадельфії – Індепенденс-Холл, будівлю, в якій підписали і проголосили Декларацію Незалежності та Конституцію США. Перелік прикладів партнерських стосунків, що допомагають у досягненні спільної мети, можна продовжувати.

Питання щодо застосування приватно-громадського партнерства в Україні практично не розроблялось.

Єдиним прикладом теоретичного осмислення можливостей застосування ПГП на прикладі реабілітації історичного велодрому в Києві є стаття Пола Томаса, колишнього професора економіки Університету Колорадо, який більше 20-ти років мешкає в Україні. Пан Томас пише, що приватно-громадське партнерство – «це юридична, фінансова та операційна модель розвитку за допомогою державного сектора, приватного бізнес-сектора і «третього сектора» (недержавних організацій, або NGO's, місцевих груп активістів та мешканців), які об'єднують свої зусилля та можливості фінансування для втілення й оперування проєктів, економічно та соціально життєздатних і, отже, стабільних протягом тривалого часу є прикладом симбіозу, в якому кінцевий результат перевищує просте сумування елементів».

Стислий огляд чинного Закону України «Про державно-приватне партнерство» доводить його невідповідність розумінню сутності партнерства, традиційність надмірного контролю держави, покладання зобов'язань на приватні структури та ігнорування «третього сектору». Для ефективності партнерства пропонуємо застосування механізмів заохочення (чим більше вклад учасника, тим більше його ефективність та отримана вигода у спільній роботі) та створення «рушійного двигуна», компанії посередника, задля досягнення консенсусу. На жаль, можливість випробувати новий для України метод на базі велодрому не була реалізована.

Таким чином, в третьому розділі ми дійшли висновків, що концепція приватно-громадського партнерства, осмислення громадської і приватної ініціативи та їх впливу на пам'яткоохоронну та реставраційну діяльність в Україні лише починає розроблятися. Попереду глибока робота щодо залучення громади як повноцінного учасника для успішного збереження культурної спадщини у Чинадіївській селищній ради Мукачівського району Закарпатської області.

Науково-дослідні та проектні інститути, заповідники та інші організації, професійно зайняті в процесі управління та збереження культурної спадщини в Україні, нині оперують суворими та архаїчними схемами, сформованими у Радянському Союзі та успадкованими Україною, що залишає обмежений простір для інноваційних підходів. Подальше ознайомлення Чинадіївської селищної ради Мукачівського району Закарпатської області міжнародним досвідом та кращими практиками сприятиме пошуку нових схем взаємодії з метою переходу від суто технічної підтримки історичних об'єктів до розвитку стратегій, в яких реставрація є частиною широкого процесу взаємодії суспільного, комерційного та державного секторів з метою створення та усталення культурного капіталу.

Фахівці мають бути обізнані у механізмах, що дозволяють ініціювати, управляти та отримувати користь від приватно-громадського партнерства в галузі збереження культурної спадщини.

Лише через учать громадськості в житті Чинадіївської громади може гарантувати сталий розвиток та збереження історичної спадщини. Приватно-громадське партнерство, так само як і інші засоби спільного вирішення проблем, спрямовуватимуть приватну та громадську ініціативу на розвиток та підтримку історичних місць задля блага Чинадіївської громади, в тому числі зайнятості, освіти, туризму та загальної обізнаності щодо культурної цінності.

Подальше розроблення теми залучення громади до збереження культурної спадщини сформує «дорожню карту» для українських недержавних організацій з метою зміни напрямку їхньої діяльності з пасивного захисту до активного збереження та використання історичних місць.

Успішність державно-приватного партнерства у фінансуванні об'єктів культурної спадщини залежить від залучення громадськості до процесів відновлення об'єктів, створення постійної ініціативної групи для збалансування політичних, громадських і бізнесових інтересів, диверсифікація джерел і моделей фінансування.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

На основі проведених досліджень можна стверджувати, що мета кваліфікаційної роботи досягнута, завдання виконані. Це дозволяє зробити наступні висновки:

1) Аналіз інституційно-правового забезпечення захисту об'єктів культурної спадщини у показав, що ефективна робота зі збереження історико-культурних пам'яток повинна проводитися комплексно, за партнерства держави, бізнесу, структур громадянського суспільства та окремих громадян, в атмосфері оптимального співвідношення колективної та індивідуальної відповідальності. Для України, незважаючи на істотні відмінності в системі інституційного та законодавчого забезпечення охорони культурної спадщини, корисним може бути міжнародний досвід участі громадськості й благодійних організацій в охороні, реставрації тощо об'єктів, залучення додаткових коштів для фінансування галузі культури, захисту культурних цінностей.

2) Кожний здобуток культурної спадщини є унікальним, а зникнення будь-якого з них є безповоротною втратою, непоправним збідненням цієї спадщини та всього народу. Кожна країна, на теренах якої розташовані здобутки культурної спадщини, повинна зберігати цю частину спадщини людства і забезпечити її передачу наступним поколінням в контексті сталого розвитку. Вивчення культурної спадщини, знання про неї, її захист сприяють взаєморозумінню в суспільстві.

3) Питання охорони культурної спадщини є найбільш проблемним напрямом діяльності у сфері культури, оскільки її об'єкти є найбільш вразливими щодо зовнішніх деструктивних впливів і досить часто знаходяться на перетині протилежних інтересів держави як головного суб'єкта збереження культурної спадщини, і зацікавлених громадських організацій та рухів, з одного боку, та суб'єктів господарчої діяльності - з іншого.

4) Протидія природнім процесам руйнації, а також збереження туристично привабливим зовнішнього вигляду пам'яток вимагає значних фінансових ресурсів і проактивних дій. І держава чи територіальні громади - у власності яких знаходиться велика кількість напівзруйнованих історичних об'єктів - далеко не завжди можуть достатньо фінансувати їх відновлення. Та навіть це обмежене фінансування прямує переважно до найпомітніших та найбільш визначних національних скарбів, які сконцентровані здебільшого в обласних центрах. Наприклад, програма «Велика реставрація» передбачає в першу чергу фінансування робіт з реставрації пам'яток національного значення, що включені до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО та є об'єктами туристичних маршрутів. Менші об'єкти, які тим не менш могли б стимулювати культурний, естетичний та туристичний інтерес в українців, залишаються критично недофінансованими і не є пріоритетними для державних програм.

5) Окрім зрозумілої користі для схоронності об'єктів культурної спадщини, залучення інвестицій в їх розвиток є вигідним для місцевої економіки, адже вони сприяють підвищенню зайнятості та доходів Чинадіївської громади, підвищення туристичного інтересу до регіону тощо. В наукових виданнях також піднімають питання залежності туристичної привабливості від наявності культурних об'єктів. Потреба в туристичних послугах зумовлює актуальність оцінки інвестиційної привабливості нового виду потенціалу - туристичного. Природно-рекреаційний та історико-культурний комплекси Закарпатського регіону є чинниками, що обумовлюють відвідування туристами такого регіону. Разом з тим, розвиненість мережі розміщення туристів та соціальна інфраструктура є необхідними умовами для того, щоб туристи затрималися в регіоні. Висока концентрація, оптимальне поєднання й пропорційний розвиток зазначених параметрів значно впливають на туристичну привабливість регіону.

За реалізацією потенціалу культурної спадщини в регіонах України має місце значна диференціація. Так, історико-культурний потенціал м. Києва

значно перевищує культурний потенціал середній по Україні за рахунок значної концентрації пам'яток культурної спадщини.

Українським законодавством не визначено сталої моделі збереження історико-архітектурної спадщини. Країні бракує успішного досвіду приватної ініціативи або приватно-громадського партнерства у підтримці пам'яткоохоронної діяльності. Тож постає питання про створення умов та можливостей для зацікавлення і залучення різних учасників у збереження культурного надбання, про формування середовища заохочення взаємовигідної співпраці усіх зацікавлених сторін.

Варто зазначити, що пам'ятка архітектури - це так само і об'єкт нерухомості, який залежить від ринку, інвестування у пам'ятки пов'язане із підвищеним ризиком і для власника, і для інвестора, фінансування реставрації має бути виправданим. Реставрувати, скажімо, житловий будинок у відповідності до всіх вимог та норм не лише надто дорого для власників, та ще і дуже довго (дослідження та погодження проектної документації може затягнутись на роки). Система заохочень відсутня, бюрократична тяганина та адміністративний тиск надмірні.

В умовах невідвортної передачі функцій зі збереження пам'яток на місця з усіма обтяжуючими обставинами, як то жахливий технічний стан переважної більшості історичних будівель, відсутність/недостатність фінансування, нестачі структурних адміністративних одиниць та фахових кадрів, пошук нових можливостей та ресурсів є вкрай важливим. Заходи щодо збереження культурної спадщини мають змінюватись із врахуванням міжнародного досвіду.

У Європейському Союзі давно діє практика передачі у довгострокову оренду або продаж культурно-історичних пам'яток. Якщо держава або орган місцевого самоврядування не має коштів для утримання чи відновлення історичної пам'ятки, то такий об'єкт виставляють на продаж за умови збереження автентичності та його доступності для відвідувачів. Є безліч інших

прикладів того, як невеликі палаци чи напіврозвалені замки у Європі перетворились у затишні готелі, ресторани чи туристичні центри.

Слід додатково відзначити, що і в Англії, і в Італії, і у Франції держава здійснює фінансову підтримку конкретних історичних об'єктів, що знаходяться в приватному володінні, здебільшого через зменшення податкового навантаження. Застосування такої практики рекомендовані й Комітетом ПАРЄ з питань культури, освіти і науки. В Україні досвід передачі у концесію пам'яток чи їх продаж не є вдалим. Існують непоодинокі випадки, коли здійснювалась передача пам'ятки із зобов'язанням забезпечити її збереження, але ці зобов'язання власниками не виконувались і пам'ятка зазнавала остаточної руйнації. Після зносу залишків пам'ятки земля використовувалась у інших комерційних цілях, наприклад, для будівництва хмарочосів.

Тому, сьогодні вимагає розробити механізм залучення інвестицій та пошуку інших шляхів фінансування, окрім державних чи комунальних, що дозволить значно зменшити навантаження на державний та місцевий бюджети та зберегти пам'ятки від руйнування, разом з тим, мають бути передбачені механізми для убезпечення таких об'єктів від недобросовісних покупців.

На основі дослідженого матеріалу пропонуємо Чинадіївській громаді:

- впровадження інформаційного ресурсу об'єктів культурної спадщини та культурних цінностей;
- активізацію приватно-громадського партнерства (громада, неурядові організації, вмотивовані групи людей, ОСББ, активісти, меценати, соціально-відповідальні підприємства, органи публічної влади тощо) як механізм для досягнення мети збереження та реставрації культурних утворень та менш монументальних історичних місць;
- створення механізмів для виявлення, розширення та використання культурно-просвітницького, туристичного, економічного та іншого потенціалу об'єктів культурної спадщини з метою сталого розвитку Чинадіївської громади та Закарпатського регіону в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Архипова Є. О., Клевчук О. О. Державне регулювання у сфері охорони культурної спадщини України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 13-14. С. 51–57. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/13-14_2021/10.pdf.
2. Бунтова Н. В. Закордонний досвід використання культурно-історичної спадщини для формування ексклюзивного готельного продукту. *Бізнес-навігатор*. 2020. № 4. С. 13–18. URL: http://business-navigator.ks.ua/journals/2020/60_2020/4.pdf.
3. Годя І. Розвиток річкового круїзного туризму в Україні: минуле і сьогодення. *Східноєвропейський історичний вісник*. 2016. Вип. 1. С. 86–91.
4. Гринів І., Чех М. Національне питання: Україна як Європа. *Дзеркало тижня*. 2017. № 17 черв. С. 1, 4–5.
5. Гринчук Ю. С., Коваль Н. В., Вихор М. В. Система інституційного забезпечення формування та реалізації державної регіональної політики в Україні: проблеми та напрями удосконалення. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 7. С. 23–30. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/7_2019/6.pdf.
6. Гринь В. В. Перспективи залучення історико-культурної спадщини Вінницької області в екскурсійну діяльність. *Соціально-політичні, економічні та гуманітарні виміри європейської інтеграції України*: збірник наукових праць IV Міжнародної науково-практичної конференції 18-20 травня 2016 р. Вінниця, 2016. № Ч. 2. С. 191–202.
7. ЗАМОК «СЕНТ-МІКЛОШ»: <http://www.stmiklos.com/>
8. Інституційні та правові проблеми збереження культурної спадщини. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/gumanitarniy-rozvitok/instituciyni-ta-pravovi-problemi-zberezhennya-kulturnoi>
9. Козар В.В. Приватно-громадське партнерство як сучасний підхід до збереження культурної спадщини. *Менеджмент ХХІ століття: сучасні моделі*,

стратегії, технології. Вінниця: Центр підготовки наукових та навчально-методичних видань ВТЕІ КНТЕУ, 2021. Ч.1. С. 170-177.

10. Козар В.В. Формування інституційного механізму збереження культурної спадщини в Україні. Вісник студентського наукового товариства «ВАТРА» Вінницького торговельно-економічного інституту КНТЕУ. Вінниця: Редакційно-видавничий відділ ВТЕІ КНТЕУ, 2021. Вип.119. С. 89-93.

11. Комплексна програма збереження та використання пам'яток культурної спадщини Закарпатської області на 2016–2020 рр.: <http://kultura.uz.ua/index.php/haluzevi-prohramy/prohrama-zberezhennia-ta-vykorystannia-pam-iatok-kulturnoispadshchyny>

12. Концепція державної політики реформування сфери охорони нерухомої культурної спадщини. URL: http://195.78.68.75/mcu/control/uk/publish/article?art_id=245358162&cat...

13. Магера С. Європейський вектор розвитку української культури. *Вища освіта України*. 2019. № 3. С. 27–34.

14. Магера С. Українська культура: єдність національних і загальнолюдських пріоритетів. *Вища освіта України*. 2019. № 1. С. 68–74.

15. Малишев О. Охорона культурної спадщини на окупованих територіях України. *Право України*. 2020. № 11. С. 110–126.

16. Матвеева Л. Л. Культурологія. Київ : Либідь, 2015. 512 с.

17. Моніторинг порушення міжнародного гуманітарного права щодо збереження культурної спадщини на тимчасово окупованій території АР Крим та м. Севастополя. *Пам'ятки України: національна спадщина*. 2019. № 4-6. С. 8–12.

18. Надоленко Г. Ф. Вінницький обласний навчально-методичний центр галузі культури, мистецтв і туризму: роль і можливості у популяризації краєзнавства та розвитку туризму в регіоні. *Роль краєзнавства в соціально-економічному і культурному розвитку регіону*: матеріали III Міжнародної

науково-практичної конференції. м. Вінниця, 10-12 жовтня 2016 року. Вінниця, 2012.

19. Новікова Н. Л. Формування інституційного механізму реалізації економічних інтересів. *Економіка АПК*. 2015. № 8. С. 76–78.

20. Осаволук С. Україна сміється - отже, не здається!. *Вінничанка*. 2016. № 2. С. 11.

21. Павленко Ю. В. Формування засад української ментальності та національної культури. *Наука та наукознавство*. 2017. №3. С.28–35.

22. Павлова О. Ю., Мельничук Т. Ф., Грищенко І. В., Панталієнко В. В., Сироватський С. А., Мисюра Т. М. Історія української культури : навч. посіб. / за ред. О. Ю. Павлової. Київ : Центр учбової літератури, 2015. 343 с.

23. Павлова О. Ю., Мельничук Т. Ф., Грищенко І. В., Панталієнко В. В., Сироватський С. А., Мисюра Т. М. Історія української культури : навч. посіб. / за ред. О. Ю. Павлової. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ : Центр учбової літератури, 2015. 340 с.

24. Парламентські слухання «Стан, проблеми та перспективи охорони культурної спадщини в Україні», Сесійний зал Верховної Ради України, 18 квітня 2018 року. URL: http://static.rada.gov.ua/zakon/new/par_sl/sl1804118.htm
http://mincult.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=245358162

25. Подольська Є. А., Лихвар В. Д., Погорілий Д. Є. Кредитно-модульний курс культурології : Навчальний посіб. К : Центр навчальної літератури, 2016. 368с.

26. Історична та етнографічна спадщина – частина сталого розвитку туризму на Буковині: <http://heritage-ua-ro.org/index.php>

27. Історичні міста України: багатство спадщини і пріоритети розвитку: <https://rm.coe.int/16806a377>

28. Корона князів Острозьких: <http://ostrogski.com/>

29. Посольський Фонд США зі збереження культурної спадщини:
https://ua.usembassy.gov/wp-content/uploads/sites/151/2017/08/AFCP_UKR_2017.pdf
30. Програма «Зміни в регіоні» (RITA): <http://programrita.org/ua/about/>.
31. ПРОГРАМА ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ПОЛЬЩА – БІЛОРУСЬ – УКРАЇНА 2014–2020 рр.:
https://www.pbu2020.eu/files/uploads/JOP_UA_update%2005.12.2018_01.pdf
32. Проект «Будівля обласної філармонії у м. Запоріжжя – реконструкція»: <http://dfrr.minregion.gov.ua/Project-annotation-full?PROJT=12976>
33. Проект «Будівництво експозиційно-виставкового залу на території хати-садиби Василя Стефаника в с. Русів, Снятинського району»:
<http://dfrr.minregion.gov.ua/Project-annotation?PROJT=18326>
34. Проект «Реставрація пам'ятки архітектури та містобудування місцевого значення 1912 р. ох. №213-М по вул. Грушевського, 2 в м. Вінниці»:
<http://dfrr.minregion.gov.ua/Project-annotation?PROJT=18137>
35. Решетило В. П. Інституціональна структура інноваційного розвитку та проблеми її формування в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 7. С. 5–12. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/7_2019/3.pdf.
36. Родченко І. Ю. Визначення об'єктивних та суб'єктивних причин реформування системи державного управління. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2019. № 5. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/5_2019/31.pdf.
37. Табенська О. І. Сільський зелений туризм - значний соціальний внесок у розбудову української культури. *Економіка, фінанси, право*. 2017. № 9. С. 16–19.
38. Фурман А. Національна ідея - щит і меч українства. *Психологія і суспільство*. 2016. №3. С.6–10.

39. Химинець В. В., Цімболинець Г. І. Історико-культурна спадщина як чинник стимулювання економічного розвитку регіону. *Регіональна економіка*. 2020. № 3. С. 57–64.
40. Червінчук І. Подільський діамант світової культури. *Вінничанка*. 2016. №4. С.18–21.
41. Чим живуть замки?: http://zamky.starkonnb.info/?fbclid=IwAR1RPwndr3s2hyZSuofrYarTV_kRDrYX498EWieWtVwRUKeEKK2s8IQYgoo
42. Шляхами штетлів. Об'єкти єврейської культурної спадщини в транскордонному туризмі: <http://shtetlroutes.eu/uk/about-us/>
43. Чорненький Я. Я. Культурологія. Теорія. Практика. Самостійна робота : Навч. посіб. К : Центр навчальної літератури, 2014. 392с.
44. Шейко В. М., Тишевська Л. Г. Історія української культури : навч. посіб. / наук. ред. В. М. Шейко. Київ : Кондор, 2016. 264 с.
45. Яковина М. Конвенція про охорону всесвітньої та природної спадщини як інструмент захисту пам'яток в окупованому Криму. *Пам'ятки України: національна спадщина*. 2019. № 4-6. С. 13–14.
46. Яковина М. Культурна спадщина України в окупованому Криму: положення Гаазької конвенції про захист культурних цінностей на випадок збройного конфлікту 1954 р. *Пам'ятки України: національна спадщина*. 2019. № 4-6. С. 3–6.
47. Яковина М. Сучасний стан системи охорони національної культурної спадщини. *Пам'ятки України: національна спадщина*. 2019. № 4-6. С. 19–22
48. Culture Bridges: <http://culturebridges.eu/>
49. Cross-border Centers for Dialogue of Cultures Poland-Belarus-Ukraine: <https://www.pbu2020.eu/pl/projects2020/8>
50. Cross-border pilgrimage route as an instrument of promotion common cultural and historical heritage on the Ukrainian-Polish border areas: <https://www.pbu2020.eu/pl/projects2020/26>